

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 52/98

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí dňa 26. januára 1999 v senáte zloženom z predsedu JUDr. Ľubomíra Dobríka a zo sudcov JUDr. Anny Danielčákovej a JUDr. Jána Drgonca vo veci podnetu [REDAKOVANÉ], t.č. vo výkone trestu odňatia slobody v Nápravno-výchovnom ústave Leopoldov, zastúpeného JUDr. Ľudovítom Štanglovičom, advokátom, o porušení jeho práva upraveného v čl. 46 ods. 1, čl. 50 ods. 3 a čl. 141 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1, ods. 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v trestnom konaní vedenom na Okresnom súde v Galante vo veci sp. zn. 2 T 146/93 takto

r o z h o d o l :

Právo [REDAKOVANÉ] priznané čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd **porušené bolo.**

Vo zvyšnej časti návrhu nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Dňa 27. augusta 1998 bol Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) doručený podnet [REDACTED], t.č. vo výkone trestu odňatia slobody v Nápravno-výchovnom ústave Leopoldov, na začatie konania podľa čl. 130 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústavy“) pre porušenie ústavného práva priznaného čl. 46 ods. 1 a čl. 50 ods. 3 ústavy.

V podnete namieta porušenie svojich práv súdom a generálnou prokuratúrou vo svojej trestnej veci vedenej na Okresnom súde v Galante pod sp. zn. 2 T 146/93. V tomto konaní (vedenom na Okresnom súde v Galante sp. zn. 2 T 146/93) bol pisateľ podania právoplatným rozsudkom zo dňa 4. októbra 1995 v spojení s uznesením Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 2 To 332/95 z 28. novembra 1995 uznaný za vinného z trestného činu lúpeže podľa § 9 ods. 2 a § 234 ods. 1 Tr. zákona, ktorý spáchal ako obzvlášť nebezpečný recidivista podľa § 41 ods. 1 Tr. zákona.

V označenej trestnej veci podateľ t.č. vykonáva trest odňatia slobody a vec je právoplatne skončená.

V doplnenom podnete zo dňa 21. septembra 1998 podateľ namietol porušenie svojich práv priznaných čl. 6 ods. 1, ods. 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

V konaní pred ústavným súdom ho zastupoval JUDr. Ľudovít Štanglovič, advokát so sídlom v Šali.

Porušenie svojich práv podateľ videl v tom, že Okresný súd v Galante nepostupoval v zmysle ustanovenia § 251 Trestného poriadku a nedoručil podateľovi ani jeho obhajcovi odvolanie okresného prokurátora zo dňa 21. októbra 1994 sp. zn. 1 Pv 678/93-43 proti rozsudku Okresného súdu v Galante zo dňa 26. septembra 1994.

Generálny prokurátor v tejto veci porušil jeho právo na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, keď nepodal v jeho prospech sťažnosť pre porušenie zákona. Okresný súd v Galante svojím konaním porušil tiež čl. 141 Ústavy Slovenskej republiky.

Senát ústavného súdu na neverejnom zasadnutí predbežne prerokoval podnet [REDAKOVANÉ] dňa 23. septembra 1998 a prijal ho na ďalšie konanie.

II.

Z predloženého trestného spisu Okresného súdu v Galante sp. zn. 2 T 146/93 ústavný súd zistil nasledovné:

[REDAKOVANÉ] bol za skutok spáchaný dňa 15. augusta 1993 odsúdený právoplatným rozsudkom k nepodmienečnému trestu odňatia slobody, ktorý vykonáva v Nápravno-výchovnom ústave v Leopoldove. Od začiatku trestného stíhania a vznosenia obvinenia bol zastúpený obhajcom najskôr ustanoveným súdom (č.l. 6 – JUDr. V. Zuzák), neskôr zvoleným (č.l. 12 – JUDr. Boško), neskôr opätovne ustanoveným (č.l. 16 – JUDr. Zuzák z dôvodu konfliktu záujmov príbuznými zvolený JUDr. Boško bol súčasne obhajca spolupáchateľov) a nakoniec zvoleným obhajcom (č.l. 17 – JUDr. Štanglovič).

Pri prvom výsluchu na Okresnom úrade vyšetrovania PZ SR v Galante dňa 16. augusta 1993 bol prítomný ustanovený obhajca, s obhajobou ktorého obvinený súhlasil.

O všetkých úkonoch v prípravnom konaní aj v konaní v rámci obnovy konania bol obhajca včas upovedomený a pri väčšine úkonov sa obhajcovia osobne zúčastnili. Išlo o výsluchy pri rozhodovaní o väzbe (16. 8. 1993), konfrontáciu so spoluobvineným [REDAKOVANÉ] (23. 9. 1993), pri oboznámení obvineného s výsledkami vyšetrovania (7. 10. 1993), na hlavných pojednávaniach (17. 11. 1993 a 1. 12. 1993), na verejnom zasadnutí Krajského súdu v Bratislave (1. 2. 1994) a po

vrátení veci na Okresnom súde v Galante (od 30. 3. 1994 do 4. 10. 1995) a na verejnom zasadnutí krajského súdu (28. 11. 1995).

Obhajca podnecovateľa nebol prítomný na dvoch hlavných pojednávaniach okresného súdu (20. 7. 1994 a 16. 8. 1995). V oboch prípadoch bolo hlavné pojednávanie odročené práve z dôvodu neúčasti (nezabezpečenia) obhajoby.

Dňa 21. októbra 1994 podal proti rozsudku Okresného súdu v Galante zo dňa 26. septembra 1994, ktorým bol [REDAKOVANÉ] oslobodený spod obžaloby, odvolanie okresný prokurátor v Galante pod sp. zn. 1 Pv 678/93 - 43 (č.l. 271 a nasl.). Toto odvolanie **nebolo v rozpore s ustanovením § 251 Trestného poriadku doručené obžalovanému ani jeho obhajcovi**. Nebola im poskytnutá možnosť k tomuto odvolaniu sa vyjadriť a spis bol predložený nadriadenému súdu.

Krajský súd v Bratislave na neverejnom zasadnutí dňa 25. mája 1995 uznesením zrušil prvostupňový rozsudok v celom rozsahu a vec vrátil okresnému súdu na nové prejednanie a rozhodnutie. Neverejné zasadnutie bolo uskutočnené v zmysle ustanovenia § 263 ods. 1 písm. b) Tr. por.

Vo veci sa konalo hlavné pojednávanie dňa 4. októbra 1995 za účasti obžalovaných a ich obhajcov. Hlavného pojednávania sa nezúčastnil poškodený. Jeho účasti sa právni zástupcovia obžalovaných dožadovali za účelom odstránenia rozporov v jeho predchádzajúcich výpovediach.

Túto požiadavku súd uznesením zamietol. Na tomto hlavnom pojednávaní boli oboznámené doterajšie písomnosti a vykonané prednesy prokurátora, obhajcov a obžalovaných.

Okresný súd v Galante vo vyjadrení doručenom ústavnému súdu dňa 30. novembra 1998 popísal priebeh konania vo veci a uviedol, že „boli vykonané všetky dôkazy, ktoré obžalovaní prostredníctvom svojich obhajcov žiadali vykonať,

ako i tie dôkazy, ktoré navrhol vykonať krajský súd, takže celé dokazovanie prebehlo v súlade s Trestným poriadkom a obžalovaným neboli odňaté práva na navrhovanie nových dôkazov. Súd až po opätovnom vyhodnotení dôkazov, a keďže obžalovaní nemali nové návrhy na doplnenie dokazovania, vo veci rozhodol. K tej skutočnosti, že nebolo obžalovanému doručené odvolanie prokurátora treba uviesť, že po oslobodzujúcom rozsudku, tento odvolanie ihneď zahlásil do zápisnice z hlavného pojednávania, takže obžalovaný o tom, že je odvolanie prokurátora, ihneď vedel.“

Podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“): „Pri rozhodovaní o občianskoprávných nárokoch a záväzkoch alebo o trestnom obvinení je každá dotknutá osoba oprávnená na spravodlivé a verejné prerokovanie svojej veci uskutočnené v primeranej lehote nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom.“

Podľa čl. 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru: „Každý, kto je obvinený z trestného činu má tieto minimálne práva:

... c) obhajovať sa osobne alebo pomocou obhajcu podľa vlastného výberu alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie právnej pomoci – aby mu bol obhajca poskytnutý bezplatne, ak si to vyžadujú záujmy spravodlivosti.“

Európsky súd pre ľudské práva vo veci Artner z roku 1992, A 242-2, § 19 (záruky) uviedol, že záruky obsiahnuté v ods. 3 čl. 6 sú základnými elementami, okrem iných, všeobecného pojmu „spravodlivý proces“. Tieto záruky reprezentujú elementy pojmu „spravodlivý proces“.

Práva obhajoby a princíp rovnosti zbraní sú elementami širšieho pojmu spravodlivý proces (rozsudok vo veci Ekbatani 1988, A – 134, § 30 práva obhajoby). Európsky súd konštatoval, že spravodlivosť konania v sebe zahrňuje predovšetkým princíp „rovnosti zbraní“ (égalité des armes), t.j. princíp, že každá strana v procese musí mať rovnakú možnosť hájiť svoje záujmy, a že žiadna z nich nesmie mať

podstatnú výhodu voči protistrane (rozsudok vo veci Delcourt z roku 1970, A – 11 spravodlivosť konania).

V tomto rozsudku Európsky súd uviedol, že právo na spravodlivý proces predpokladá, že každá strana má možnosť uplatniť svoje argumenty za podmienok, ktoré nie sú jasne výhodné v porovnaní s protistranou.

Okresný súd v Galante konaním vo veci 2 T 146/93 nezabezpečil v plnom rozsahu uplatnenie práva obhajoby. Neumožnil obvinenému v jednom prípade reagovať na stanovisko protistrany a tým využiť a naplniť v plnom rozsahu svoje práva. Tým podľa názoru ústavného súdu došlo i ku konaniu, ktoré má za následok porušenie práv garantovaných čl. 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“): „Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.“

Podľa čl. 50 ods. 3 ústavy: „Obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.“

Ustanovením čl. 50 ods. 3 ústavy sa zaručujú práva obvinenému. Ústavou zaručenú ochranu nemožno interpretovať tak, že práva podľa čl. 50 ods. 3 sa priznávajú iba v tej fáze trestného konania, ktorá sa začína vznesením obvinenia, a ktorá sa končí podaním obžaloby. Formuláciou čl. 50 ods. 3 sa kladie dôraz na zaručenie práv od okamihu vznesenia obvinenia. Práva zaručené čl. 50 ods. 3 sa v nezmenenom rozsahu priznávajú aj obžalovanému a odsúdenému, a to až do právoplatnosti súdneho rozhodnutia. Všetkým oprávneným osobám sa článkom 50 odsek 3 zaručuje, že budú mať čas na prípravu obhajoby, ďalej že budú mať možnosť

pripraviť si obhajobu, a že svoju obhajobu budú môcť predniesť právne významným spôsobom buď osobne alebo prostredníctvom svojho obhajcu. Uplatnenie práva na obhajobu nezaručuje oprávnenej osobe dosiahnutie takého rozhodnutia súdu, o ktorý sa usiluje pomocou obhajoby. Účelom práva zaručeného čl. 50 ods. 3 ústavy je poskytnutie príležitosti brániť sa obvineniu zo spáchania trestného činu (II. ÚS 8/96). Toto právo sa s rovnakou intenzitou zaručuje vo všetkých fázach trestného konania.

Pozitívny záväzok Slovenskej republiky pri realizácii práv obvineného v trestnom konaní je zabezpečený cestou Trestného poriadku, ktorý je právnym predpisom upravujúcim postup v trestnom konaní. Trestný poriadok v jednotlivých fázach trestného konania zaručuje ústavou garantované právo obhajoby.

Jedným z ustanovení, ktoré garantujú obhajobu v trestnom konaní, je aj ustanovenie § 251 Trestného poriadku.

Povinnosťou súdu v trestnom konaní je aj doručovanie písomností stranám navzájom, ktoré má za následok informáciu o úkone a tiež možnosť adekvátnou formou na tento úkon reagovať, teda vyjadriť sa.

Právo na obhajobu tvorí teda po sebe rady idúcich právnych postupov, ktoré sa prelínajú celým trestným konaním. Ide o účasť pri výsluchoch obvinených, svedkov a poškodených, o doručovanie písomností, o možnosti účasti pri konfrontáciách, obhliadke miesta činu, rekonštrukciách a aj na všetkých úkonoch vykonávaných súdom po podaní obžaloby prokurátorom.

Tento rad úkonov dotvára právny rámec obhajoby, formálne ale poskytuje možnosť aj faktického naplnenia obhajoby možnosťou reakcie formou vyjadrení k jednotlivým úkonom.

Bez plného (nielen formálneho) uplatnenia práva na obhajobu vo všetkých jeho prejavoch a v jeho úplnom zákonom vyjadrení nemožno bez výhrad hovoriť o dosiahnutí spravodlivosti.

Okresný súd v Galante takto nepostupoval v jedinom prípade, a to pri doručení písomného odvolania prokurátora proti oslobodzujúcemu rozsudku tohto súdu.

Krajský súd mohol toto porušenie práva na obhajobu odstrániť doručením tejto písomnosti obžalovanému a jeho obhajcovi so stanovením primeranej lehoty k vyjadreniu k tomuto odvolaniu. Oba súdy tak nepostupovali a nezaručili v plnom rozsahu právo na obhajobu. **I toto jediné porušenie znamenalo podľa názoru ústavného súdu porušenie ústavou garantovaného práva na obhajobu.**

Podateľ sa ďalej domáhal vyslovenia porušenia čl. 46 ods. 1 ústavy tým, že prokurátor odmietol podať v jeho prospech mimoriadny opravný prostriedok (sťažnosť pre porušenie zákona).

Ústavný súd v rozhodnutí II. ÚS 29/96 zaujal stanovisko, že : „Fyzická osoba je oprávnená podnetom namietat' porušenie ústavného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Ústavný súd Slovenskej republiky v nadväznosti na toto oprávnenie má právomoc (oprávnenie a povinnosti) preskúmavať, či v konaní pred ktorýmkoľvek všeobecným súdom došlo alebo nedošlo k porušeniu tohto ústavného práva“.

Právo občana žiadať generálneho prokurátora o podanie sťažnosti pre porušenie zákona nie je výslovne ústavou upravené základné právo, ktorého uplatnenia by sa občan mohol úspešne domáhať na ústavnom súde.

Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 32/97 uviedol: „Ústava Slovenskej republiky neupravuje také základné právo odsúdeného, aby jeho podnet (návrh, žiadosť, sťažnosť) na podanie sťažnosti pre porušenie zákona

doručený Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky (teda aj generálnemu prokurátorovi) mal za následok vznik povinnosti podať Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky sťažnosť pre porušenie zákona proti právoplatnému rozsudku podľa § 266 ods. 1 Trestného poriadku. Takéto „práva“ odsúdeného nemožno považovať ani za samostatné základné právo podľa druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky a ani za súčasť iného základného práva alebo slobody tam upravenej.“

Podobne už ústavný súd v rozhodnutí I. ÚS 53/96 konštatoval: „Keďže čl. 46 ods. 1 ústavy neposkytuje „každému“ právo domáhať sa ochrany svojho práva v trestnoprávnom konaní, je zrejmé, že obsahom tohto práva nie je ani oprávnenie žiadať Najvyšší súd Slovenskej republiky o preskúmanie zákonnosti právoplatného rozhodnutia (rozsudku) súdu v trestnej veci, resp. konania, ktoré mu predchádzalo. Toto právo (a pokiaľ ide o právoplatné rozhodnutia súdov v trestnej veci) zveruje ustanovenie § 266 ods. 1 Trestného poriadku výlučne generálnemu prokurátorovi Slovenskej republiky a ministrovi spravodlivosti Slovenskej republiky.“

Tým, že generálny prokurátor nevyhovel žiadosti podateľa podnetu o podanie sťažnosti pre porušenie zákona, nebola narušená ochrana pisateľa na inom ako súdnom orgáne Slovenskej republiky vyplývajúca pre neho z čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Navrhovateľ napokon namietol porušenie čl. 141 ods. 1 ústavy: „V Slovenskej republike vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné súdy.“ Namietnuté ustanovenie upravuje jeden z princípov organizácie súdnej moci. Právo občana na ochranu jeho záujmov súdom, ktorý je nezávislý a nestranný, sa zaručuje čl. 141 ods. 1 ústavy. Je predmetom ochrany, ktorá sa občanovi poskytuje podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

V okolnostiach prípadu nedošlo k stavu, ktorý by ústavný súd mohol hodnotiť ako porušenie čl. 141 ods. 1 ústavy.

Na základe vyššie uvedených skutočností ústavný súd rozhodol tak, ako je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 26. januára 1999

JUDr. Ľubomír D o b r í k
predseda senátu